

Miljø- og Fødevareministeriet
Naturstyrelsen

Natura 2000-plan 2016-2021

Store Vandskel, Rørbæk Sø, Tinneth
Krat og Holtum Ådal øvre del
Natura 2000-område nr. 76
Habitatområde H65 og H235

Kolofon

Titel:

Natura 2000 plan 2015-2021
Store Vandskel, Rørbæk Sø, Tinnets Krat og
Holtum Å øvre del.
Natura 2000-område nr. 76
Habitatområde H65 og H235

Emneord:

Habitatdirektivet, Miljømålsloven,
Natura 2000 plan.

Udgiver:

Miljø- og Fødevareministeriet, Naturstyrelsen

Ansvarlig institution:

Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø
www.naturstyrelsen.dk

Copyright:

Naturstyrelsen, Miljø- og Fødevareministeriet

Sprog: Dansk

År: 2016

ISBN nr. 978-87-7091-771-1

Dato: April 2016

Forsidefoto:

Tør hede med udsigt mod Gudenå dalen.
Tøvtløsbanke. Foto: Henriette Bjerregaard

Resume:

Natura 2000-plan for Store Vandskel, Rørbæk Sø, Tinnets Krat og Holtum Å øvre del (nr. 76). Natura 2000-planen skal sikre naturtilstanden for områdets udpegede arter og naturtyper og bidrage til opnåelse af gunstig bevaringsstatus. Områdets udpegede naturtyper og arter beskrives. Der er foretaget tilstandsvurdering af levesteder og naturtyper, og der fastlægges målsætninger og indsatser for naturtyperne og arterne.

Må citeres med kildeangivelse

Indhold

1. Natura 2000-planlægning	5
1.1 Natura 2000-planen er bindende for myndighederne.....	6
1.2 Naturtilstand og gunstig bevaringsstatus	7
2. Områdebeskrivelse.....	8
2.1 Områdets udpegningsgrundlag.....	9
2.2 Tilstanden for områdets udpegede natur	10
2.2.1 Terrestriske naturtypers arealfordeling og tilstand.....	10
2.2.2 Sønaturtypers tilstand	11
2.2.3 Arts levesteders tilstand.....	12
3. Målsætninger	13
3.1 Overordnet målsætning for Natura 2000-området	13
3.2 Konkrete målsætninger for naturtyper og arter	14
3.3 Modstridende naturinteresser.....	14
4. Indsatsprogram.....	16

*Miljø- og Fødevareminister
Esben Lunde Larsen*

En målrettet indsats for dansk natur

De 252 Natura 2000-områder indeholder nogle af Danmarks største og mest værdifulde naturområder. De ligger fordelt i hele landet fra nord til syd og øst til vest og repræsenterer en stor del af den danske biodiversitet. Hvert område har en plan, og nu offentliggøres Natura 2000-planerne for 2016-21.

Natura 2000-planlægningen blev iværksat af VK-regeringen i 2004 med nationale mål for gennemførelse af EU's naturdirektiver og tilskud til de lodsejere, der vil være med.

I planperioden 2016-21 vil der i halvdelen af Natura 2000-områderne være nye og mere grundlæggende indsatser for at sikre noget af Danmarks bedste natur. I de øvrige områder skal den indsats, der allerede er planlagt færdiggøres og vedligeholdes. Der er med de nye planer i særdeleshed fokus på de frivillige plejegræsordninger og en forbedring af tilskudssatserne hertil.

Fokus for indsatsen i perioden 2016-21 er:

- At færdiggøre og konsolidere indsatsen fra den første generation planer.
- At fortsætte arbejdet med at sikre naturpleje på de arealer, hvor det er nødvendigt for at sikre og forbedre naturtilstanden.
- At der i et mindre antal områder startes en indsats for at forbedre naturen gennem sammenkædning af eksisterende og særlig sårbar natur.
- At sikre en indsats mod invasive arter og målrettet forbedre levesteder for bl.a. truede ynglefugle.

Frivillighed er hjørnesteinen i gennemførelse af planerne for at fastholde den positive lodsejertilgang til sikring af naturen. Lodsejere og kommuner har allerede vist, at de gerne vil være med og har i stort omfang gennemført en målrettet naturindsats.

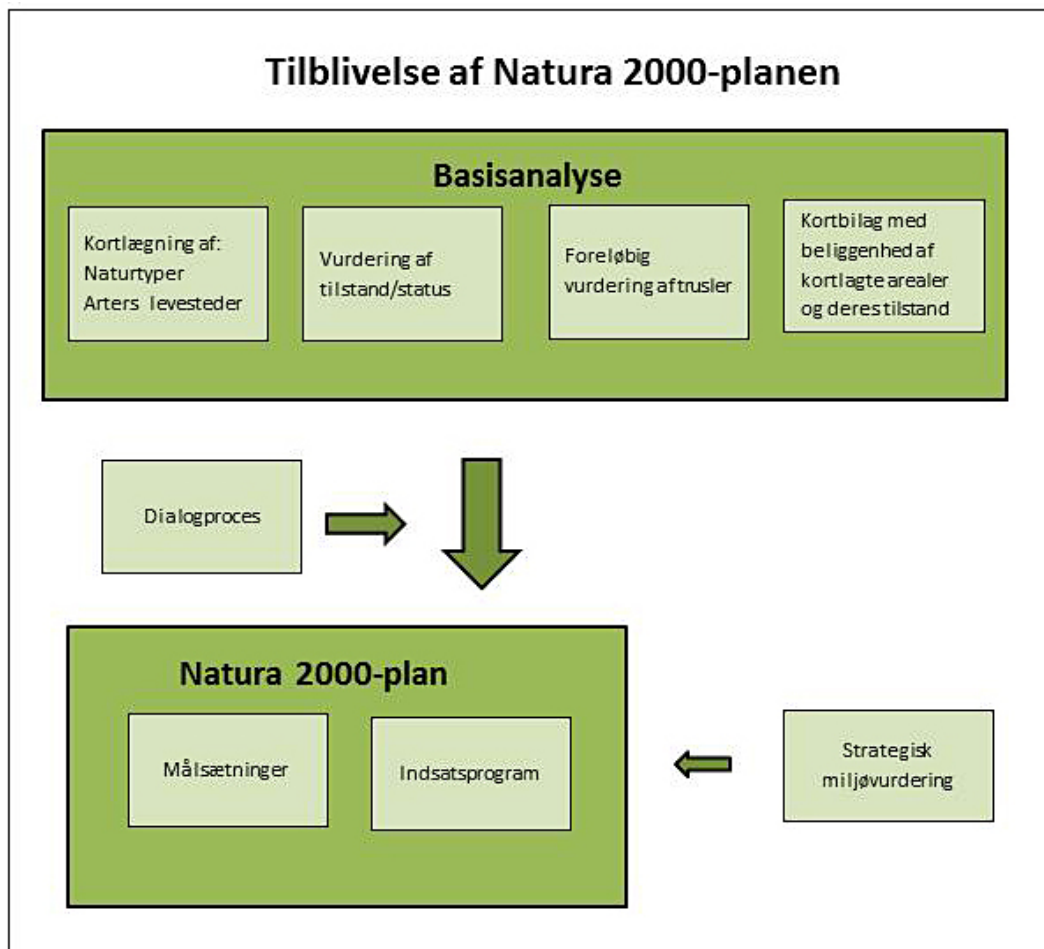
Jeg takker for de mange synspunkter og forslag, som lodsejere, kommuner og foreninger har bidraget med undervejs i den lange planproces. Der er også rejst spørgsmål, som ikke direkte vedrører planlægningen; men som er centrale for den danske gennemførelse af EU-forpligtigelser. Det gælder f.eks. spørgsmål om regulering af husdyrbrug, afgrænsning af Natura 2000-områder og om bestemmelsen af de enkelte naturtyper. Spørgsmål som Miljø- og Fødevareministeriet belyser og håndterer i anden sammenhæng.

Jeg ser frem til, at alle parter fortsat gør en indsats for at sikre vores natur og bidrager til den fortsatte diskussion af mål og midler i naturforvaltningen.

1. Natura 2000-planlægning

EU's Natura 2000-direktiver (fuglebeskyttelsesdirektivet- og habitatdirektivet) forpligter Danmark til at gøre den nødvendige indsats for at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus for en række naturtyper og arter, som på europæisk plan er sjældne, truede eller karakteristiske. Det sker ved at imødegå væsentlige negative påvirkninger og ved at opnå og sikre en god eller gunstig naturtilstand bl.a. gennem hensigtsmæssig forvaltning af de udpegede Natura 2000-områder. Med en målrettet forvaltningsindsats i områderne bidrager Danmark til at sikre den europæiske natur og dens biologiske mangfoldighed.

Med henblik på at fastsætte de langsigtede mål og prioritere den nødvendige indsats udarbejder Naturstyrelsen efter bestemmelserne i miljømålsloven og skovloven en Natura 2000-plan, der dækker hvert af de 252 udpegede beskyttelsesområder. Natura 2000-planen revideres hvert 6. år, dog gælder planlægningen for de skovbevoksede, fredskovpligtige arealer (skovloven) for 12 år. De langsigtede mål gælder for flere planperioder, mens retningslinjerne for indsats revideres i hver planperiode.

Processen i tilblivelsen af en Natura 2000-plan.

Den foreliggende plan afløser i 2016 den gældende Natura 2000-plan 2010-15 efter miljømålsloven, idet indsatsprogrammet for planperioden 2010-15 forudsættes gennemført indenfor den gældende planperiode, (jvf. denne plans indsatsprogram, afsnit 4), mens de dele af planerne, som er udarbejdet efter skovloven gælder fra 2010-21. Denne plan er således 2. generation af Natura 2000-plan for arealer, der ikke er omfattet af skovloven.

På grundlag af erfaringerne med de første Natura 2000-planer reviderede folkettinget i 2013 miljømålsloven med henblik på at sikre en bedre dialog og inddragelse i Natura 2000-planlægningen og i gennemførelsen af planerne. Desuden er der indgået aftale mellem regeringen og Kommunernes Landsforening om, at 2. plangeneration i højere grad skal tage afsæt i mål- og rammestyring af kommunernes gennemførelse af planerne. I denne plan kommer det til udtryk i rammerne for planperiodens indsats.

Natura 2000-planen gælder for de arter og naturtyper, der har begrundet udpegningen af det enkelte beskyttelsesområde; men bidrager også til at sikre andre arter og naturtyper, som forekommer i områderne. Natura 2000-planen har fokus på arealrelaterede indsatser og rummer ikke indsatskrav vedrørende vandkvalitet, som sikres gennem vandplanlægningen, ligesom der heller ikke stilles konkrete krav til reduktion af kvælstofdeposition, som ligeledes reguleres ad anden vej, ikke mindst gennem husdyrgodkendelsesloven.

1.1 Natura 2000-planen er bindende for myndighederne

Natura 2000-planen er bindende, således at alle myndigheder i deres arealdrift, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i henhold til lovgivningen i øvrigt skal lægge Natura 2000-planen til grund. Denne plan vedtages i 2016 og erstatter Natura 2000-plan 2010-15, hvorefter kommunerne udarbejder bindende handleplaner med fokus på opgavefordelingen mellem myndigheder og tidsfølgen for gennemførelsen af indsatsen. Offentlige lodsejere er bundet af planens langsigtede målsætninger og kan vælge at gennemføre disse direkte i egne drifts- og plejeplaner. På områder som f.eks. fiskeriloven og vildtforvaltningsloven, hvor staten er myndighed, følges op med nationale strategier.

Natura 2000-planen tilsidesætter ikke øvrig lovgivning, og den indsats, som iværksættes for at sikre planens gennemførelse, skal have de fornødne tilladelser, dispensationer m.v., evt. på grundlag af konsekvensvurderinger. I det omfang, indsatsen entydigt kan defineres som nødvendig for lokalitetens forvaltning, er en konsekvensvurdering efter habitatdirektivet ikke påkrævet, men der kan være andre hensyn efter lovgivningen, der spiller ind. Der er ikke gennemført vurdering i henhold til habitatdirektivets artikel 6.3 af de enkelte planer, idet planer, som direkte er forbundet med eller nødvendige for Natura 2000-områdets forvaltning, heller ikke er omfattet af kravet om screening og evt. konsekvensvurdering. Desuden er der ikke i planen taget stilling til forvaltningsindsatsens lokalisering eller valgte forvaltningsmetoder.

Der er i Natura 2000-planen taget stilling til afvejning mellem modsatrettede naturinteresser i de tilfælde, hvor sådanne allerede på nuværende tidspunkt i planlægningen kan forudses, og hvor en sådan afvejning er forbundet med eller nødvendig for forvaltningen af området. Eventuelle konkrete konsekvenser af denne afvejning vil blive afklaret i forbindelse med gennemførelsen af planen og valg af virkemidler.

Natura 2000-planens målsætninger er bindende og skal anvendes ved konsekvensvurdering i forbindelse med myndighedsudøvelse, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 408 af 1. maj 2007 (med senere ændringer) om udpegning og administration af internationale

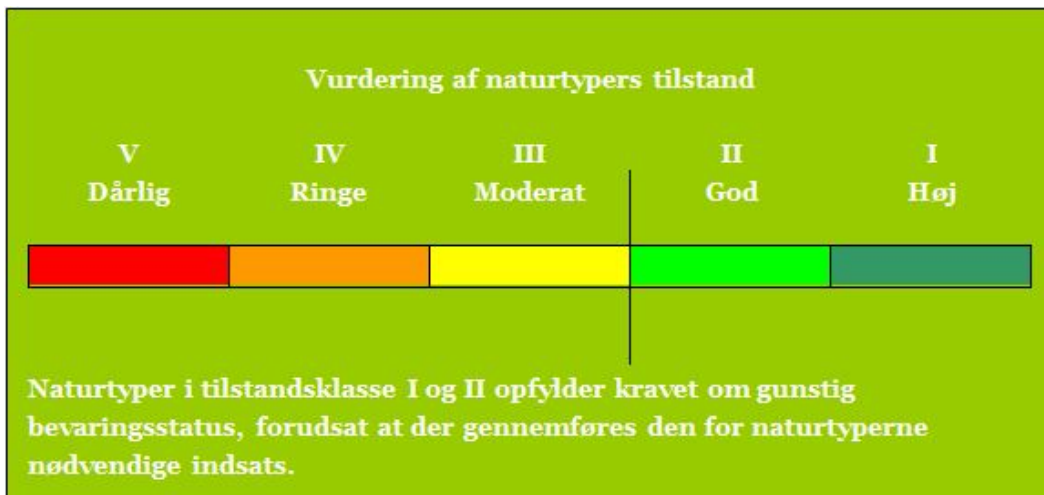
naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter og tilsvarende regler om konsekvensvurdering i andre ministeriers lovgivning.

Indsatsprogrammets retningslinjer er ligeledes bindende og danner sammen med målsætningerne for naturen i området grundlag for handleplan, samt eventuel anden prioritering af forvaltningsindsats i området. Retningslinjer for skovbevoksede, fredskovpligtige arealer, der er gældende til og med 2021, er indskrevet i Natura 2000-plan 2009-15 for området.

1.2 Naturtilstand og gunstig bevaringsstatus

Danmark har en forpligtelse til at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der begrunder udpegningen af de enkelte Natura 2000-områder. Bevaringsstatus er en vurdering af, hvordan naturtypens eller artens tilstand vil være i fremtiden, såfremt der ikke sker ændringer i udnyttelsen, de negative påvirkninger eller forvaltningen i forhold til i dag, og der er således tale om en slags prognose for naturtypernes og arternes udviklingsretning.

Til brug for Natura 2000-planlægningen er der for en række naturtyper og nogle arter udviklet et naturtilstandssystem, der på baggrund af artsammensætning og umiddelbart synlige, forvaltningsbare strukturparametre som f.eks. tilgroning, udtørring og forstyrrelser angiver den aktuelle tilstand for naturtypen eller artens levested, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 815 af 27. juni 2007 med senere revisioner om klassificering og fastsættelse af mål for naturtilstanden i internationale naturbeskyttelsesområder. Tilstanden opgøres på en skala fra I-V, hvor naturtyper eller levesteder i tilstandsklasse I og II med en vedvarende nødvendig drift har gunstig bevaringsstatus, mens der for naturtyper eller arters levesteder i tilstandsklasse III-V typisk skal gennemføres en større indledende forvaltningsindsats, før en vedvarende drift vil være tilstrækkeligt til at sikre arealet på sigt.

Tilstandsklasser for naturtyper

De enkelte parametre i tilstandssystemet gennemgås i basisanalyserne, og det kan heraf ses, hvilke tiltag der kan iværksættes for at sikre eller genoprette naturtyperne eller arternes levesteder.

2. Områdebeskrivelse

Natura 2000-området består af 2 habitatområder. Mål og indsats for udpegningsgrundlaget for de respektive habitatområder gælder kun for arealer inden for den pågældende udpegning.

Dette Natura 2000-område er specielt udpeget på grundlag af en væsentlig tilstedeværelse af følgende naturtyper og arters levesteder: rigkær, kildevæld, tør hede, surt overdrev, blank seglmos og odder. Natura 2000-planens målsætninger og indsatsprogram er væsentlige elementer i beskyttelsen af disse og af en generel sikring og forbedring af området naturværdier.

Græssende køer på tørt græsningsareal tæt på Skjern Ås kilder. Arealet har potentiale for udvikling af sammenbindende overdrevsnatur. Foto Lasse Werling

Natura 2000-området består af to adskilte habitatområder, H65 og H235. Natura 2000-området har et areal på i alt 2389 ha fordelt på 2221 ha fra H65 Store Vandskel, Rørbæk Sø og Tinnet Krat og på 168 ha fra H235 Holtum Ådal øvre del. I H65 er i alt 432 ha statsejet. Afgrænsningen af området kan ses i basisanalysen eller på Naturstyrelsens hjemmeside. På Naturstyrelsens hjemmeside www.naturstyrelsen.dk samt i figuren nedenfor er der angivet, hvilke naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget for dette område.

Habitatområdet H65, Store Vandskel, Rørbæk Sø og Tinnet Krat, ligger tæt på israndslinien. Afsmeltningen og den efterfølgende erosion og udvaskning har efterladt en sandet, næringsfattig jordbund, som er naturgrundlaget for heder og egekrat. Visse steder ligger den kalkrige, underliggende moræne så højt, at det fremsivende grundvand er kalkholdigt og betinger udviklingen af rigkær og kalkrige kildevæld.

Der er en meget stor grundvandstilstrømning til områdets kilder og væld, der udgør starten på landets to største vandløb, nemlig Gudenåen og Skjern Å. De to vandløbs udspring udgøres af en mosaik af kilder, småsøer og kærømråder, adskilt af et smalt, mere tørt vandskel. Området er naturmæssigt meget sammensat og indeholder en række veludviklede naturtyper. På den udvaskede moræneflade vokser store, veludviklede egekrat, og på ådalsskrænterne og omkring Rørbæk Sø findes tør hede og sure overdrev. Kær- og kildeområderne er veludviklede og rummer en række naturtypekarakteristiske arter samt sjældne mosarter. Området har et rigt dyreliv.

Inden for området findes to store fredede områder. Området har stor rekreativ værdi og et stort besøgstal. Den rekreative anvendelse er helt overvejende knyttet til afmærkede stier.

Habitatområdet H235, Holtum Ådal øvre del, ligger nord for H65. Holtum Å har sit udspring i Nedergård Skov nord for Rørbæk Sø og løber i en markant ådal mod nordvest. Jordbunden i området er sandet. I ådalbunden findes enge og rigkær, og på ådalsskrænterne findes flere græssede overdrev og rester af egekrat. Området er meget varieret og rummer artsrige naturområder.

Især overdrevene indeholder en meget artsrig vegetation med forekomst af sjældne svampe- og plantearter.

De væsentligste naturforvaltningsmæssige opgaver i området knytter sig til fortsat sikring, udvidelse og sammenbinding af en ekstensiv drift på de sammenhængende, lysåbne naturarealer for at forhindre tilgroning med høje urter og vedplanter.

En mere detaljeret områdebeskrivelse findes i basisanalysen.

Natura 2000-området ligger i Ikast-Brande, Hedensted og Vejle Kommuner og inden for vandområdedistrikt Jylland og Fyn.

2.1 Områdets udpegningsgrundlag

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 65			
Naturtyper:	Søbred med småurter (3130)	Kransnålalge-sø (3140)	
	Næringsrig sø (3150)	Brunvandet sø (3160)	
	Vandløb (3260)	Våd hede (4010)	
	Tør hede (4030)	Enekrat (5130)	
	Surt overdrev* (6230)	Tidvis våd eng (6410)	
	Hængesæk (7140)	Kildevæld* (7220)	
	Rigkær (7230)	Bøg på mor (9110)	
	Bøg på muld (9130)	Stilkege-krat (9190)	
	Skovbevokset tørvemose* (91D0)	Elle- og askeskov* (91E0)	
	Arter:	Bæklampret (1096)	Stor vandsalamander (1166)
		Damflagermus (1318)	Odder (1355)
Blank seglmos (1393)			

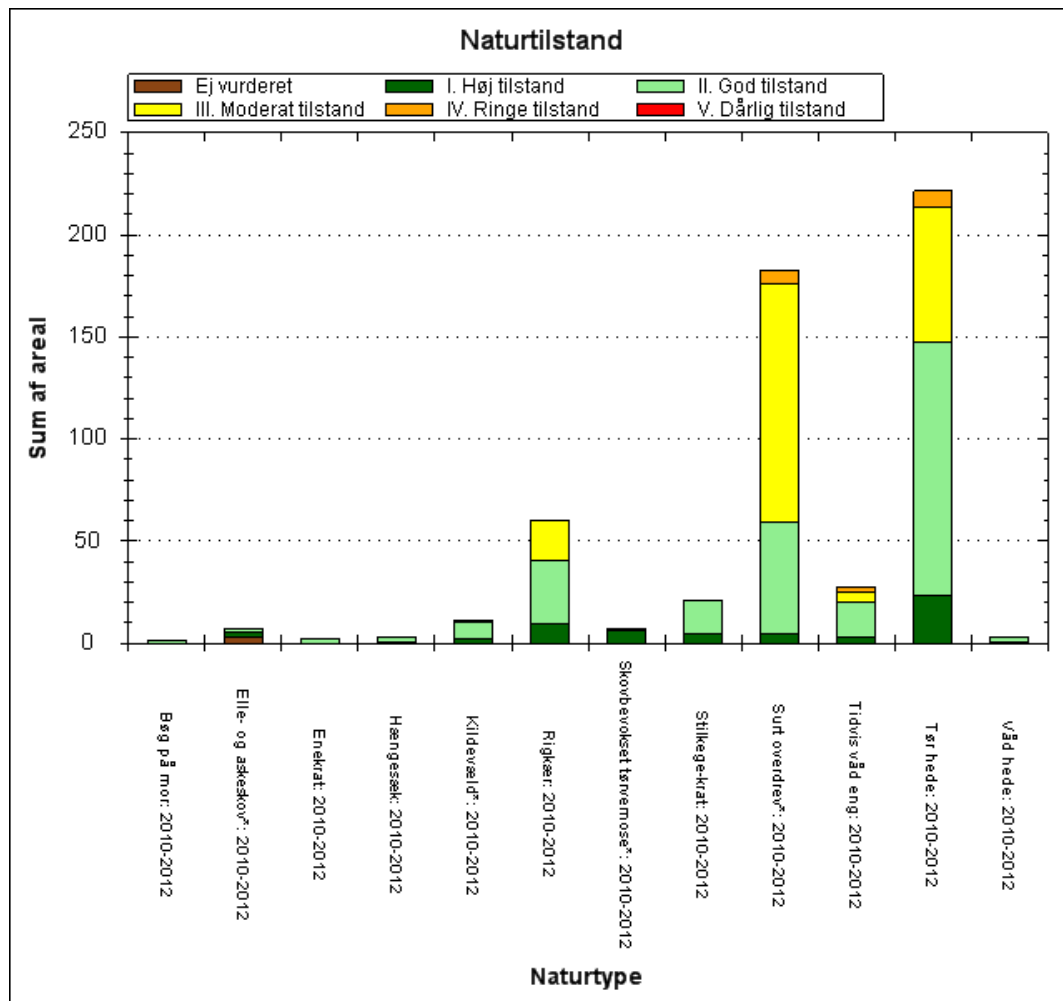
Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 235		
Naturtyper:	Kransnålalge-sø (3140)	Næringsrig sø (3150)
	Vandløb (3260)	Surt overdrev* (6230)
	Tidvis våd eng (6410)	Kildevæld* (7220)
	Rigkær (7230)	Stilkege-krat (9190)
	Skovbevokset tørvemose* (91D0)	
Arter:	Bæklampret (1096)	Odder (1355)

Naturtyper og arter, der udgør det gældende udpegningsgrundlag for Natura 2000-området. Tal i parentes henviser til de talkoder, som benyttes for naturtyper og arter fra habitatdirektivets bilag 1 og 2. * angiver at der er tale om en prioriteret naturtype. Udpegningsgrundlag for habitatområder er blevet revideret som beskrevet i basisanalysen.

2.2 Tilstanden for områdets udpegede natur

Neden for er vist den vurderede tilstand for de af områdets naturtyper og levesteder for arter, hvor der er udviklet et tilstandsvurderingssystem. Se basisanalysen for beskrivelse af metoder og en mere detaljeret omtale af naturens tilstand i området.

2.2.1 Terrestriske naturtyper arealfordeling og tilstand

De kortlagte naturtyper areal fordelt på tilstandsklasser ved kortlægningen i 2010-12. Pga. pladshensyn har det ikke været muligt at vise data mere detaljeret end det er tilfældet i planens figurer. En mere detaljeret præsentation af data findes i basisanalysen for området eller i MiljøGis. Her vises data for Natura 2000-basisanalyserne, revideret december 2014. Dette er de data, der ligger til grund for forslag til Natura 2000-planer 2016-21, der er sendt i høring 19. december 2014 til 10. april 2015. Det er muligt at downloade alle data, der vises i MiljøGis, således at man kan arbejde med dem i egne IT-systemer.

På våde heder (4010) og på 2/3 af de tørre heder (4030) er tilstanden god eller høj. Årsagen er naturplejen, som er igangsat i området. Dette har medført en mere udbredt forekomst af positive strukturforhold, mens den sidste 1/3 er i moderat-ringe tilstand på grund af tilgroning og tilstedeværelse af invasive arter. Enekrat (5130) er stabilt i god naturtilstand.

En stor andel af surt overdrev (6230) har en moderat tilstand. Dette kan dels skyldes, at der er tale om kortlægning af flere "nye" overdrevsarealer, som endnu ikke har opnået så godt et artsindhold, som de gamle overdrev. Dette afspejles også i struktur- og artsklasserne for denne naturtype.

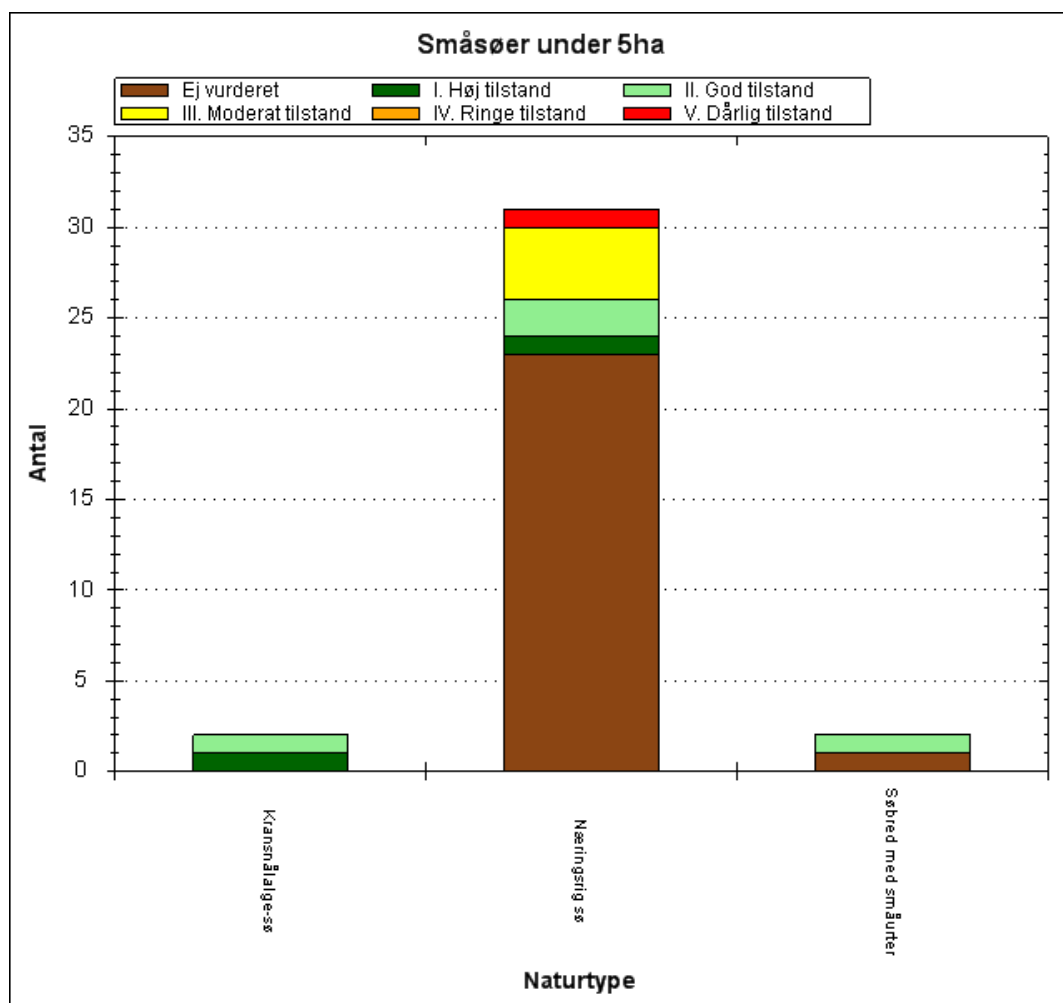
Tidvis våd eng (6410) har overvejende en god-høj strukturtilstand, men på 1/3 af arealet er artstilstanden moderat-ringe-dårlig

Hængesæk (7140) har hele arealet i enten høj eller god naturtilstand, idet naturtypen har udbredte positive strukturer, mens artsindholdet er moderat på størsteparten af arealet.

Kildevæld (7220) har hele arealet i enten høj eller god tilstand pga. udbredt forekomst af naturlig hydrologi. Dette dækker dog over at 1/3 af arealet har et moderat-dårligt artsindeks, hvilket kan skyldes at det udstrømmende grundvand flere steder er belastet med næringsstoffer.

Ca. 1/3 af arealet med Riggær (7230) har en moderat tilstand – overvejende pga. tilgroning, mens resten er i god eller høj tilstand med stort indhold af karakteristiske arter.

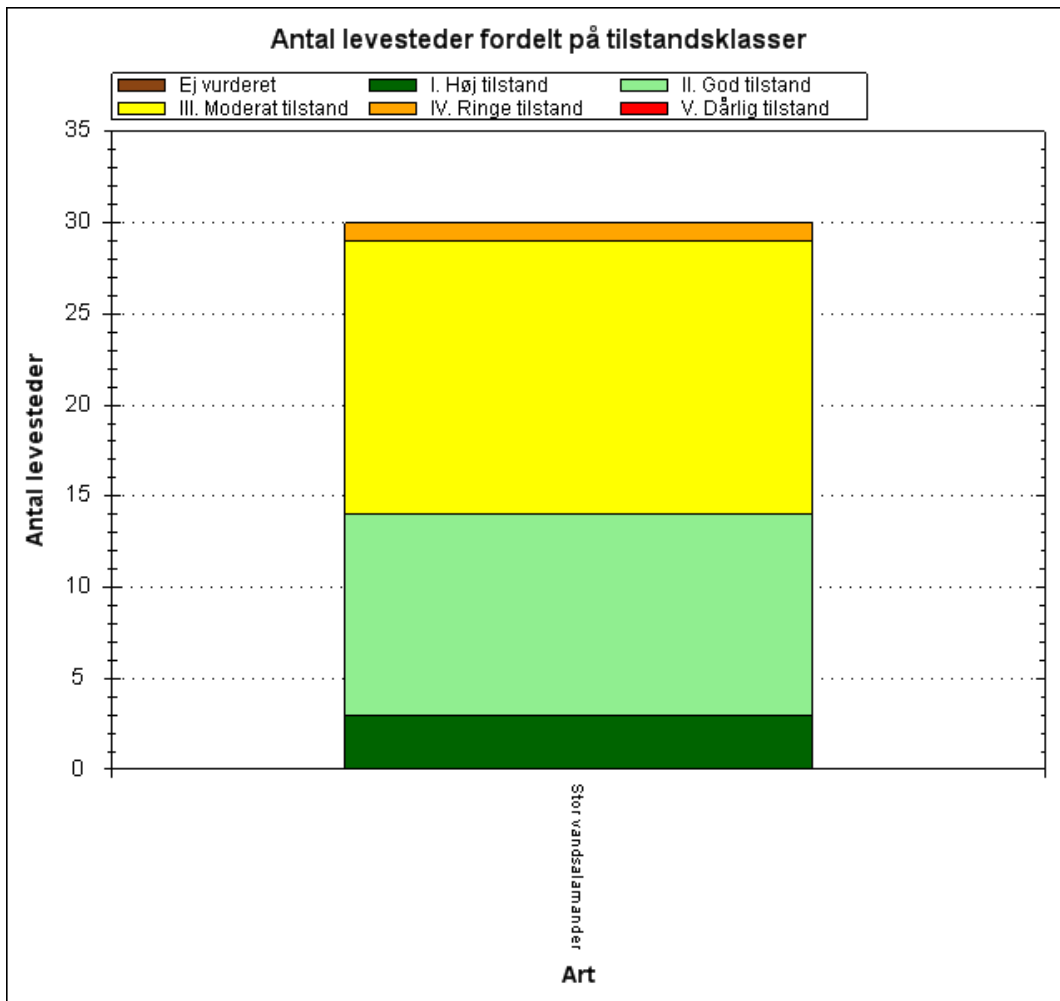
2.2.2 Sønaturtypers tilstand

Antal og tilstand af de kortlagte små søer i området.

Af de kortlagte 35 små søer under 5 ha er 11 blevet tilstandsvurderet. 2 er i høj tilstand, 4 er i god tilstand, 4 er i moderat tilstand og 1 er i dårlig tilstand. Der er ikke beregnet naturtilstand for små søer, der er naturtypekortlagt i forbindelse med levestedskortlægningen.

2.2.3 Arts levesteders tilstand

Tilstandsvurdering af områdets kortlagte levesteder.

Det ses, at der er kortlagt og tilstandsvurderet 30 levesteder for stor vandsalamander i habitatområde H65. 3 i høj tilstand, 11 i god tilstand, 15 i moderat tilstand og 1 i ringe tilstand. Tilgroning er den væsentligste årsag til, at over halvdelen af levestedernes tilstand vurderes som moderat eller ringe. De enkelte levesteders tilstand kan ses præsenteret på kort via Naturstyrelsens [MiljøGis](#).

3. Målsætninger

Den **overordnede målsætning** for området angiver det overordnede sigte for, hvordan området skal udvikle sig for såvel at sikre det konkrete områdes integritet som for at bidrage til opnåelse af gunstig bevaringsstatus for naturtyper og arter. Der er i den overordnede målsætning taget højde for områdets naturmæssige potentiale, og for om det rummer forekomster, der er af stor vigtighed nationalt og/eller biogeografisk. En betydning, der er vurderet ud fra:

- Stort areal, levested eller bestand
- Få nationale/biogeografiske forekomster
- Truede naturtyper/arter
- Særligt danske ansvarsnaturtyper/arter.

De **konkrete målsætninger** fastlægger de langsigtede mål for udvikling i areal og tilstand for de enkelte naturtyper og arters levesteder. De konkrete mål tager udgangspunkt i den tilstand, som er vurderet for naturtyper og arters levesteder efter tilstandsvurderingssystemet. Hvor der ikke er udviklet et sådant system skal gunstig bevaringsstatus sikres eller genoprettes på baggrund af den bedste faglige viden.

Målsætningerne rækker udover den enkelte planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold, og afspejler desuden en afvejning af eventuelt modstridende naturinteresser.

Myndighederne tager i deres administration af lovgivningen og deres forvaltning udgangspunkt i målsætningen for Natura 2000-område og sikrer dermed en grundlæggende beskyttelse af udpegningsgrundlaget.

Målsætningen for området er således grundlaget for vurderingen af planer og projekter, som skal foretages i henhold til de regler, der gennemfører habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, bl.a. efter habitatbekendtgørelsen og naturbeskyttelseslovens § 19 b og skovlovens § 17, der skal sikre, at udpegningsgrundlaget i området ikke skades, herunder især at arealet af naturtyper og levesteder for arter er stabilt eller i udbredelse, at naturtypernes strukturer og funktioner fortsat er til stede, og at bestande af arterne viser, at arten på lang sigt vil kunne opretholde sig selv som en levedygtig bestanddel af dens naturlige levesteder.

3.1 Overordnet målsætning for Natura 2000-området

Det overordnede mål for området er:

Områdets skove, lysåbne naturtyper, store og små søer og vandløbene udgør to store, sammenhængende naturområder med vægt på ekstensiv drift og udnyttelse og med gode hydrologiske og naturmæssige sammenhænge mellem våde og tørre naturtyper. Rørbæk Sø, Skjern Å, Gudenå og Holtum Å opnår gunstig naturtilstand.

Områdets truede naturtyper og arter prioriteres højt. Det gælder våde og tørre heder, sure overdrev, tidvis våd eng, rigkær. Ligeledes prioriteres kildevæld, levesteder for stor vandsalamander og for

damflagermus. Arealet af sure overdrev og våd hede øges, og der skabes så vidt muligt sammenhæng mellem forekomsterne. Der sikres desuden en fortsat gunstig naturtilstand og øget sammenhæng af stilkege-krattene.

Områdets økologiske integritet sikres i form af en for naturtypen hensigtsmæssig drift/pleje og hydrologi, en lav næringsstofbelastning og gode sprednings- og etableringsmuligheder.

Baggrund for den overordnede målsætning:

I dette Natura 2000-område er det et særligt nationalt ansvar at sikre de væsentlige forekomster af naturtyperne tør hede (4030) og surt overdrev (6230) da området indeholder over 5 % af det samlede areal af disse naturtyper inden for Natura 2000-områderne i den kontinentale biogeografiske region. Damflagermus er en national ansvarsart. Indsatsen for at sikre artens levesteder prioriteres derfor.

3.2 Konkrete målsætninger for naturtyper og arter

Naturtyper og arter skal på sigt opnå en gunstig bevaringsstatus.

- For naturtyper og for arters levesteder, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse I eller II er målsætningen, at udviklingen i deres areal og tilstand er stabil eller i fremgang.
- For naturtyper og arters levesteder, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse III-V er målsætningen, at udviklingen i deres natur/skovtilstand er i fremgang, således at der på sigt opnås natur/skovtilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.
- Det samlede areal af naturtypen/levestedet skal være stabilt eller i fremgang, hvis naturforholdene tillader det.
- For naturtyper og arter uden tilstandsvurderingssystem er målsætningen gunstig bevaringsstatus. Det betyder, at tilstanden og det samlede areal af levestederne for de udpegede arter stabiliseres eller øges, således at der er grundlag for tilstrækkelige egnede yngle- og fourageringsområder for arterne.

3.3 Modstridende naturinteresser

En målsætning om gunstig bevaringsstatus for en bestemt naturtype kan indebære en nedprioritering af en anden naturtype eller art, og det er nødvendigt at foretage et valg.

Blandt de naturtyper, der danner udpegningsgrundlag for Natura 2000 området, er naturtyperne surt overdrev, kildevæld samt skovbevokset tørvemose og elle- og askesump prioriterede i habitatdirektivet, og de skal derfor tilgodeses ved modstridende interesser med andre naturtyper og arter.

Desuden har en række naturtyper, herunder tør hede, sure overdrev, tidvis våd eng og rigkær, på nationalt og regionalt niveau, haft så stor en tilbagegang, at de er opført som truede naturtyper. Der vil derfor blive gjort en særlig indsats for at øge arealerne af især disse.

Af modsatrettede interesser i området kan nævnes problematikken med afvejning af, om man ønsker tilvoksningsmoser med pil, der senere vil kunne udvikle sig til habitatnaturtypen elle- og askesump, eller om man vil bevare de driftsafhængige lysåbne eng- og rigkærsarealer. Pilekrat er ikke beskrevet i habitatdirektivet, og derfor prioriteres områder, som er eller har været græsset, til fortsat at være lysåbne. Gamle pilekrat med lang kontinuitet bør, selv om de ikke er beskrevet i habitatdirektivet, bevares som pilekrat med mulighed for udvikling til elle- og askesump.

Der er på nogle arealer flydende overgange mellem tør hede, sure overdrev og egekrat. De enkelte steder skal der tages stilling til, hvilken naturtype, som ønskes fremmet på den eller de andres bekostning. Med mindre der er tale om særligt artsrige eller særligt store forekomster af tør hede eller surt overdrev, prioriteres en dynamisk udvikling, hvor egekrattet på mindre arealer får lov til at erstatte de lysåbne naturtyper. Dette valg vil medføre, at arealet af stilkege-krat på sigt vil øges. Arealet af tør hede og surt overdrev vurderes dog at kunne opretholdes inden for området ved udvidelse af disse naturtyper på nye arealer, eksempelvis ved afvikling af nåletræsplantager eller genopretning på tidligere dyrkningsjorder ved udpining og indførelse af hensigtsmæssig drift. Successionen kan ske under forudsætning af, at arealet af tør hede og sure overdrev opretholdes på nationalt biogeografisk niveau.

Arealet af våd hede, kildevæld og hængesæk ønskes ligeledes øget på bekostning af skovnaturtypen skovbevokset tørvemose. Denne naturtype er her fremkommet ved tilgroning af den botanisk meget interessante mosaik af våd hede, hængesæk og kildevæld. Rydning af skovbevokset tørvemose til genskabelse af våd hede, hængesæk og kildevæld kan ske under forudsætning af, at arealet af skovnaturtypen opretholdes på nationalt biogeografisk niveau.

Ved Hammer Mølledam er der modstridende interesser i forhold til kontinuitet i vandløbet Gudenåen og de naturtyper, som opstemningen har frembragt og den betydning mølledammen evt. har som fourageringsområde for damflagermus. Hammer Mølledam danner en spærring, som i vandplanlægningen er forudsat afhjulpet for at skabe kontinuitet i Gudenåen. Der er til området knyttet både biologiske og kulturhistoriske interesser. De fysiske forhold i vandløbet opstrøms mølledammen er tilfredsstillende, så det er fortrinsvis spærringseffekten her, som er det problem, der skal løses. Det prioriteres at sikre sammenhængende vandløbsnatur uden spredningsmæssige spærringer for bl.a. bæklampret.

Lysåbent rigkær og græsset surt overdrev i dalbunden, tæt på Gudenåens kilder. Fortsat sammenhængende, ekstensiv drift er en forudsætning for opretholdelse og forbedring af naturtilstanden. Foto: Marian Würtz Jensen

4. Indsatsprogram

Opfyldelsen af habitat- og fuglebeskyttelsesdirektivernes krav om gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, som direktiverne omfatter, er en opgave, som strækker sig over flere planperioder. Det er derfor nødvendigt at prioritere indsatsen i den enkelte planperiode, således at det sikres, at Danmark efterlever de EU-retlige forpligtelser, og der kan etableres en sammenhæng mellem indsats og tilgængelige virkemidler.

Den nationale prioritering af indsatsen i 2. planperiode sigter på, at den planlagte og igangsatte indsats i 1. planperiode fastholdes og afsluttes, og der tages hånd om særligt truede naturtyper og arter, samt at der påbegyndes en strategisk indsats for langsigtet at sikre den nødvendige pleje af de lysåbne naturarealer.

Indsatsen fra de gældende planer 2010-15 videreføres. Hvis den forudsatte indsats for planperioden 2010-15 ikke er gennemført, når de kommunale handleplaner for 2. planperiode træder i kraft, forudsættes det, at den allerede igangsatte indsats færdiggøres i 2. planperiode, med mindre den udestående indsats vil være i strid med nærværende plan.

Nedenstående retningslinjer for indsatsen er opbygget efter mål- og rammestyringsprincippet, således at den statslige plan fastlægger de krav til indsatsen i planperioden, der er nødvendige for at sikre nationalt besluttede prioriteringer.

Indsats til bedring af vandkvaliteten i overflade- og grundvand gennemføres som led i vandplanlægningen, ligesom reduktion af kvælstofdeposition sker gennem husdyrgodkendelsesloven og generelle tiltag til at mindske luftforureningen, og er således ikke en del af Natura 2000-planens indsatsprogram.

Retningslinjerne er opdelt i generelle retningslinjer, der gælder for alle områder og specifikke retningslinjer for det enkelte Natura 2000-område. Til gennemførelse af planerne stiller staten en række virkemidler til rådighed, ligesom det forudsættes, at kommunerne i mindre omfang bidrager økonomisk.

Områdets fredskovpligtige skovnaturtyper er omfattet af retningslinjer i Natura 2000-planen 2010-15 og videreføres i denne plan.

Generelle retningslinjer

1. Myndighederne tager i deres administration af lovgivningen og deres forvaltning udgangspunkt i målsætningen for det enkelte Natura 2000-område og sikrer dermed en grundlæggende beskyttelse af udpegningsgrundlaget.
2. Der arbejdes for at sikre de lysåbne terrestriske naturtyper en hensigtsmæssig hydrologi, drift og pleje.
3. Der arbejdes for at sikre egnede levesteder for områdets arter.
4. Der arbejdes på at opnå størst mulig naturmæssig robusthed og sammenhæng i områdets natur ved at sikre større driftsenheder af lysåbne naturtyper.
5. Hydrologiprojekter finansieret via landdistriktsprogrammet, igangsatte Life-projekter og udvidelse/sikring af levesteder fra Natura 2000-planen 2010-15 afsluttes.

6. For skovnaturtyper skal sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje. I særlige tilfælde kan permanent ophør af drift (urørt skov) være nødvendig for at opfylde direktivforpligtelsen.
7. Indsatser gennemført i 1. planperiode vedligeholdes, f.eks. ved genrydning af arealer, hvor der tidligere har været gennemført en Natura 2000-indsats.

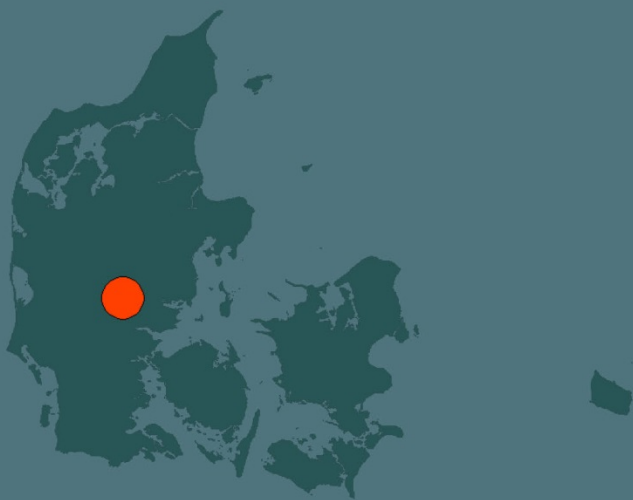
Områdespecifikke retningslinjer

1. Der sikres sammenhæng mellem forekomster af overdrev, hede og rigkær med henblik på at gøre arealet mere robust overfor pludselige hændelser for at mindske randpåvirkninger fra omkringliggende landbrugsarealer og for at bidrage til etablering af større driftsenheder.
2. Der gennemføres en grundlæggende indsats på hedearealer med henblik på forbedring af naturtilstanden ved enten efterfølgende pleje eller periodevis rydning/skrælning/afbrænding.
3. Kommunen og offentlige lodsejere skal være særlig opmærksomme på tør hede og surt overdrev, som har en væsentlig forekomst i området (jf. områdets målsætning) og er i tilbagegang.

Det er en fælles opgave for kommuner og offentlige lodsejere at aftale nærmere på hvilke arealer og i hvilke kommuner, den konkrete indsats skal foregå.

Det sjældne mos Blank seglmos udgør en del af udpegningsgrundlaget i dette Natura 2000 Område.
Foto: Henriette Bjerregaard.

Miljø- og Fødevareministeriet
Naturstyrelsen

Haraldsgade 53
DK 2100 København Ø
Tlf.: (+45) 72 54 30 00
www.nst.dk